

Bölümün Amaçları

Bu Bölümü tamamladıktan sonra neleri yapabileceksiniz:

- Tablo ve grafikleri okuma ve yorumlama,
- Temel veri sunum araçlarını kullanma,
- Verileri uygun şekilde tablo ve grafiklerle gösterme.

İstatistiksel Verileri Özetlemenin 5 Ayrı Yolu

1. Sözel ifadelerle açıklama
2. Tablolar halinde düzenleme
3. Grafiklerle gösterme
4. Verileri değerlendirerek istatistiksel ölçüler bulma
5. Bu yöntemlerde birkaçını birlikte uygulama

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Verilerin Organizasyonu

*Tek bir etiketle tanımlanabilen verilere kalitatif veri denir.
Örnek: Televizyon kanalları, araba markaları*

VERİ

*Üzerinde dört işlem yapılabilen, sayısal verilere kantitatif veriler denir.
Örnek: Boy, Kilo, Notlar*

Kalitatif Veriler

Kantitatif Veriler

Tablo Metotları

Grafik Metotları

Tablo Metotları

Grafik Metotları

1.Frekans Dağ.

3.Çubuk gr.

6.Frekans Dağ.

9.Histogram

2.Relatif Fr.Dağ.

4.Daire gr.

7.Rel.Fr.Dağ.

10.Fr.Poligonu

5.Çizgi gr.

8. Küm.Rel.Fr.Dağ.

11.Gövde-Yaprak gösterimi

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

İstatistik Verilerin Gösterim Tipleri

1. Basit Veri – Basit Seri

Basit veri , ölçüm sırasına göre bir sütun veya satırda verilerin dizilimidir.

X_i : Değişken
3
9
2
5
4

Veriler eğer büyüklüklerine göre sıralanırsa **Basit Seri** adını alır.

X_i : Değişken
2
3
4
5
9

2. Frekans Serisi

Kesikli veriler için, değerler ve frekanslar olacak şekilde iki sütunlu gösterimdir.

X_i Değişken	f_i veya n_i Frekans – Gözlem Sıklığı
0	44 adet
1	24 adet
2	18 adet

Diğer isimlendirmeler;

- Frekans Tablosu
- Frekans Dağılımı
- Sınıflanmış Seri
- Gruplanmış Seri
- Bölümlenmiş Seri
- Kesikli Veriler İçin Frekans Serisi
- Maddelere ilişkin veriler için ise **Dağılım Serisi**

3. Gruplanmış Seri

Sürekli veriler için, değerler ve frekanslar olacak şekilde iki sütunlu gösterimdir.

Sürekli veriler bu gösterimde aralıklı olacak şekilde sınıflara ayrılmıştır.

Sınıflar (Aralıklar)	f_i veya n_i
0 – 2'den az	4 adet
2 - 4'den az	7 adet
4 - 6'dan az	3 adet

Diğer isimlendirmeler;

- Sınıflanmış Seri
- Bölümlenmiş Seri
- Sürekli Veriler İçin Frekans Serisi

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

1. Basit Veri

Örnek: İzmir ilinde ilköğretim ikinci sınıfta okuyan öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmada rasgele 8 öğrenci seçilmiş ve ailenizde kaç çocuk vardır sorusuna aşağıdaki gibi cevap vermişlerdir.

1,3,2,1,4,5,6,2

Buradaki basit veri; 1,1,2,2,3,4,5,6 şeklindedir

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

2. Frekans Dağılımı- Frequency Distributions

- Kesikli Veri: Olası veriler sayılabilir

Örnek: Bir reklamcı 200 müşteriye haftanın kaç günü günlük gazete okuduklarını sorar.

Haftanın Gün sayısı	Frekans
0	44
1	24
2	18
3	16
4	20
5	22
6	26
7	30
Total	200

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Görelî (Nisbi) Frekans -Relative Frequency

Görelî frekanslar her bir grubun bütün içerisindeki miktarı oran veya yüzde olarak ifade eden değerlerdir.

Haftanın Gün sayısı	Frekans	Görelî Frekans
0	44	.22
1	24	.12
2	18	.09
3	16	.08
4	20	.10
5	22	.11
6	26	.13
7	30	.15
Total	200	1.00

$$\frac{44}{200} = .22$$

Örneklem raporundaki insanların %22'si haftanın 0 günü gazete okuyor (Haftada bir kere bile gazete okumuyor)

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

3. Gruplanmış Seri

Verilerin çoğunlukla **sürekli şans değişkeni** verisi olduğu durumlarda her bir verinin belirli kurallara göre oluşturulan bir sınıfa kaydedilerek sınıflandırıldığı veridir.

Örnek: Bir sınıftaki öğrencilerin boylarının,

$$150 \leq x < 155 \text{ (150- 155'den az)}$$

$$155 \leq x < 160 \text{ (155- 160'den az)}$$

$$160 \leq x < 165 \text{ (160- 165'den az)}$$

gibi sınıflara ayrılması.

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Gruplanmış Seri Örneği 1

- Sürekli Veri: Bir aralıktaki her değeri alabilir.

Örnek: Bir izolasyon ürünleri üreticisi kış günlerinden 20'sini rastsal olarak seçer ve günlük en yüksek sıcaklıkları kayıt altına alır.

24, 35, 17, 21, 24, 37, 26, 46, 58, 30,

32, 13, 12, 38, 41, 43, 44, 27, 53, 27

(Sıcaklık sürekli bir değişkendir çünkü ölçüme göre herhangi bir değer alabilir)

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Gruplanmış Seri Örneği 2 (devam...)

Yatay veriyi küçükten büyüğe sıralama

12, 13, 17, 21, 24, 24, 26, 27, 27, 30, 32, 35, 37, 38, 41, 43, 44, 46, 53, 58

- Aralık Bulunur: $58 - 12 = 46$
- Sınıf numarası seçilir: 5 (Genelde 5-20 arasındadır)
- Sınıf genişliğini hesaplanır (Genişlik) : 10 ($46/5$ sonra yuvarla)
- Sınıf sınırlarını tahminlenir (Limitler): 20, 30, 40, 50
(Bazen sınıf orta noktaları şeklindedir: 15, 25, 35, 45, 55)
- Her sınıftaki değerlerin sayısını yazılır.

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Gruplanmış Seri Örneği 2 (devam...)

küçükten büyüğe veri:

12, 13, 17, 21, 24, 24, 26, 27, 27, 30, 32, 35, 37, 38, 41, 43, 44, 46, 53, 58

Frekans Dağılımı		
Sınıf	Frekans	Görel Frekans
10-20 arasında	3	.15
20-30 arasında	6	.30
30-40 arasında	5	.25
40-50 arasında	4	.20
50-60 arasında	2	.10
Toplam	20	1.00

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Gruplanmış Seri Örneği 2

Ham Veriler 24, 26, 24, 21, 27, 27, 30, 41, 32, 38

	Sınıf	Orta Nokta	Frekans
Genişlik {	15 ve < 25	20	3
	25 ve < 35	30	5
	35 ve < 45	40	2

Sınırlar $(\text{Üst} + \text{Alt Sınırlar}) / 2$

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Gruplanmış Seri Örneği 2 (devam...)

Bağıl Frekans & % Yüzde Dağılımı Tabloları

Bağıl Frekans Dağılımı

Sınıf	oran
15 ve < 25	0.3
25 ve < 35	0.5
35 ve < 45	0.2

Yüzde Dağılımı

Sınıf	%
15 but < 25	30.0
25 but < 35	50.0
35 but < 45	20.0

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Kontenjans Tablosu Örneği

Yerleşim: K C D D K K D D K D
Cinsiyet: E E K K E E K E E K

□(K=Kampüste, D=Kampüs Dışı; E=Erkek, K=Kadın)

Yerleşim	Cinsiyet		Total
	Erkek	Kadın	
Kampüste	5	0	5
Kampüs Dışı	1	4	5
Total	6	4	10

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

VERİLERİN GRAFİKLE GÖSTERİLMESİ

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

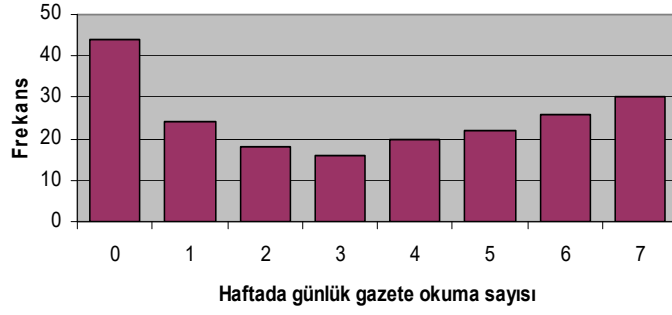
I. Çubuk Grafik (Örnek 1)

Gün bazlı okuma sayısı	Frekans
0	44
1	24
2	18
3	16
4	20
5	22
6	26
7	30
Total	200

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

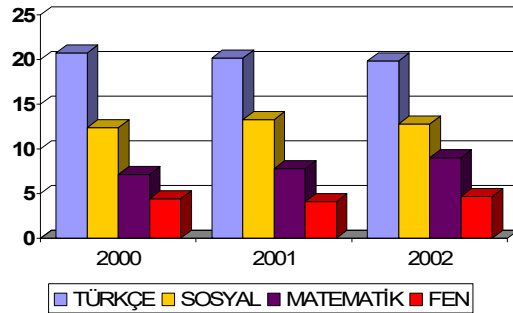
Haftalık gazete okuyuculuğu

Çubuk Grafik Örneği 2

Çözülen net soru sayısı

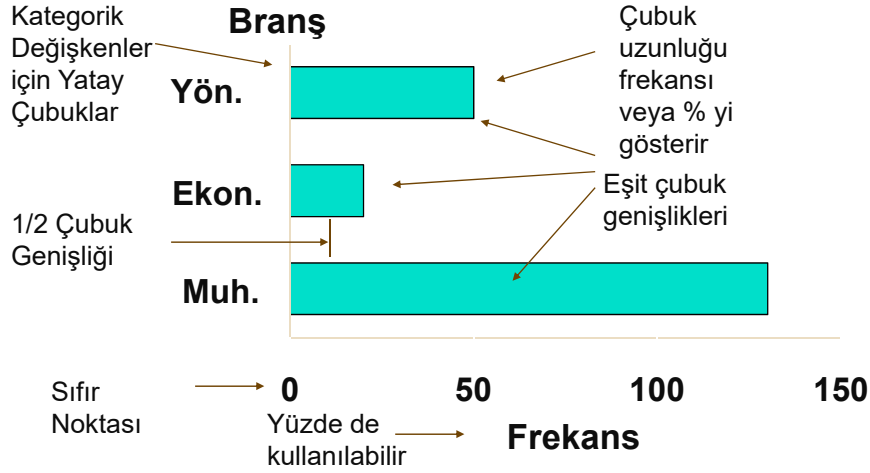
Çubuk Grafik

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Yıllar

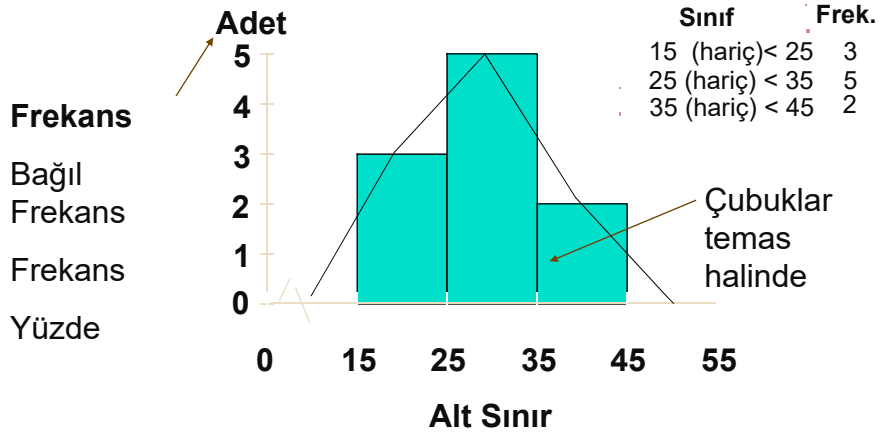
Çubuk Grafik Örneği 3

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

II. Histogram

Sınıflar veya aralıklı verilerin yatay eksende frekans değerlerinin de çubuklarla gösterildiği grafikdir.

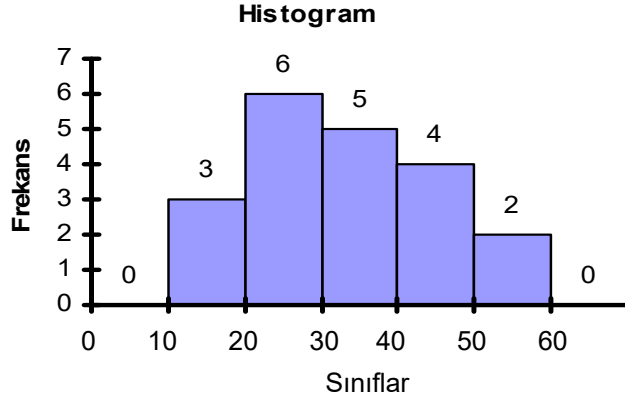

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Histogram Örneği

Basit seri:

12, 13, 17, 21, 24, 24, 26, 27, 27, 30, 32, 35, 37, 38, 41, 43, 44, 46, 53, 58

Sürekli veri olduğundan çubuklar arasında boşluk olmaz!!!

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

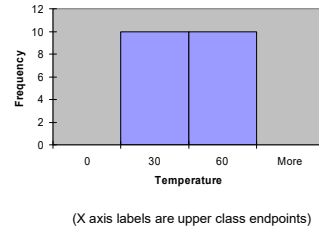
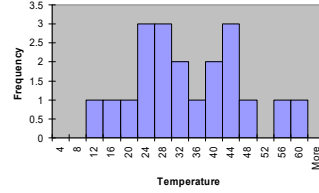
Verileri Sınıflandırmaya İlişkin Sorular

1. Aralıkların genişliği nasıl olmalı?
(Kaç sınıf kullanılmalı?)
2. Aralık üst sınırları nasıl tahminlenecek?
  - Deneme yanılma ile cevaplanır, kullanıcı kararına bağlı
  - Amaç Çıkıntılı veya Kümeleşmemiş bir dağılım yaratmaktır.
  - Amaç veri içindeki uygun izleri gösterebilmektir, temsil ettirebilmektir.

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Kaç Sınıf Olmalı?

- **Çok (Dar sınıf aralığı)**
  - Boş sınıflar arasında boşluk olmasından çıkıntılı bir dağılım meydana gelir.
  - Sınıflar arasındaki çeşitlilik açısından yetersiz ipucu verir.
- **Az (Geniş sınıf aralığı)**
  - Çeşitliliği sıkıştırarak kümeleşmiş bir dağılım gösterir.
  - Çeşitliliğin ipuçlarını gizleyebilir.

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Genel Kurallar

<i>Veri Sayısı</i>	<i>Sınıf Sayısı</i>
50 altında	5 - 7
50 – 100	6 - 10
100 – 250	7 - 12
250 üstünde	10 - 20
- Gözlem sayısı arttıkça sınıf aralıkları tipik olarak azalabilir.
- Çok sayıda gözlem içeren dağılımlar daha pürüzsüz ve boşlukları dolmuş olabilir çünkü veri fazladır.

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Sınıf Genişliği

- Sınıf Genişliği, Frekans Sınıfında en küçük olası değerle en büyük olası değer arası mesafedir

- Sınıf Aralığı

$$W = \frac{\text{En büyük Değer} - \text{En küçük değer}}{\text{Sınıf Sayısı}}$$

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Kümülatif Frekans (ogive) ve Grafiği

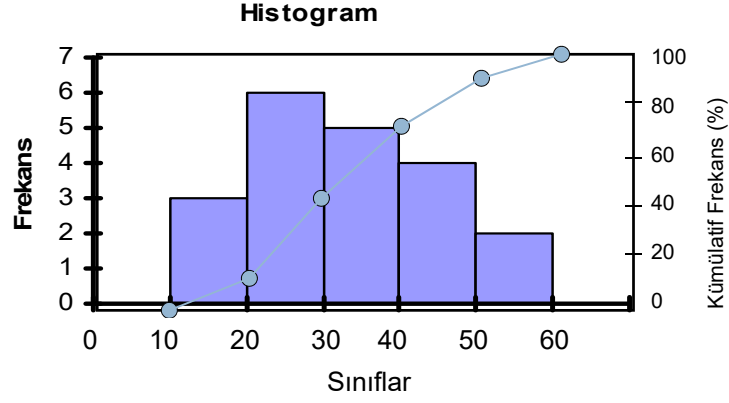
12, 13, 17, 21, 24, 24, 26, 27, 27, 30, 32, 35, 37, 38, 41, 43, 44, 46, 53, 58

Kümülatif görel frekans sütunu eklenir.

Frequency Distribution			
Sınıf	Frekans	Görel Frekans	Kümülatif Görel Frekans
10 – 20'den az	3	.15	.15
20 – 30'den az	6	.30	.45
30 – 40'den az	5	.25	.70
40 – 50'den az	4	.20	.90
50 – 60'den az	2	.10	1.00
Total	20	1.00	

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Kümülatif Frekans ve Grafiği (devam...)

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Gruplanmış Seri – Histogram Örneği

- Bir sınıftaki öğrencilerin boyları hakkında bir araştırma yapılmaktadır. Bu amaçla 50 öğrencinin boyları ölçülerek kaydedilmiştir.
- Öğrencilerin boyları bir sonraki çizelgede sıralanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

28

Gruplanmış Seri – Histogram Örneği (devam...)

Boy Verileri

151	161	168	173	182
154	162	169	174	183
155	164	169	175	184
155	165	170	176	185
156	166	170	177	185
158	166	171	178	188
158	166	171	178	189
159	167	172	180	192
159	167	172	181	195
161	167	173	182	198

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

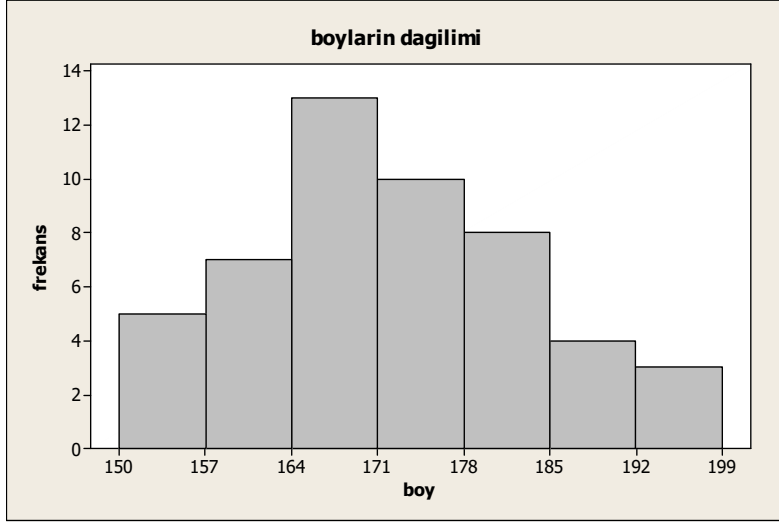
Gruplanmış Seri – Histogram Örneği (devam...)

<u>Sınıf</u>	<u>Frekans</u>	<u>Görel Fre.</u>	<u>Birikimli Görel Fre.</u>
150-157'den az	5	$5 / 50 = 0,10$	0,10
157-164'den az	7	$7 / 50 = 0,14$	0,24
164-171'den az	13	$13 / 50 = 0,26$	0,50
171-178'den az	10	$10 / 50 = 0,20$	0,70
178-185'den az	8	$8 / 50 = 0,16$	0,86
185-192'den az	4	$4 / 50 = 0,08$	0,94
192-199'den az	3	$3 / 50 = 0,06$	1,00
Toplam	50	1,00	

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Gruplanmış Seri - Histogram Örneği (devam...)

31

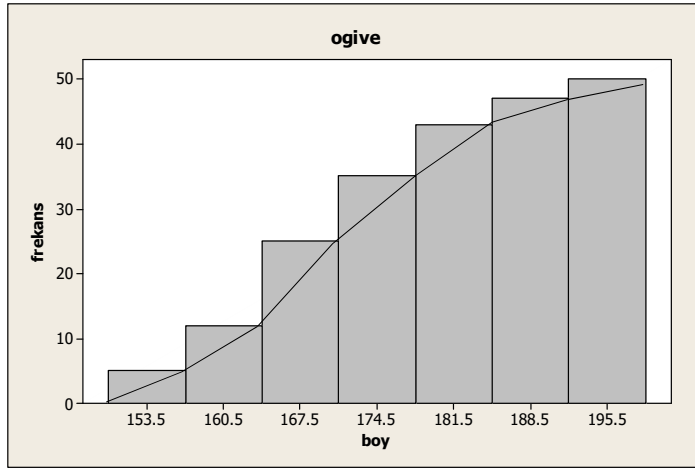

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI - DEU Ekonometri

Gruplanmış Seri - Histogram Örneği (devam...)

32

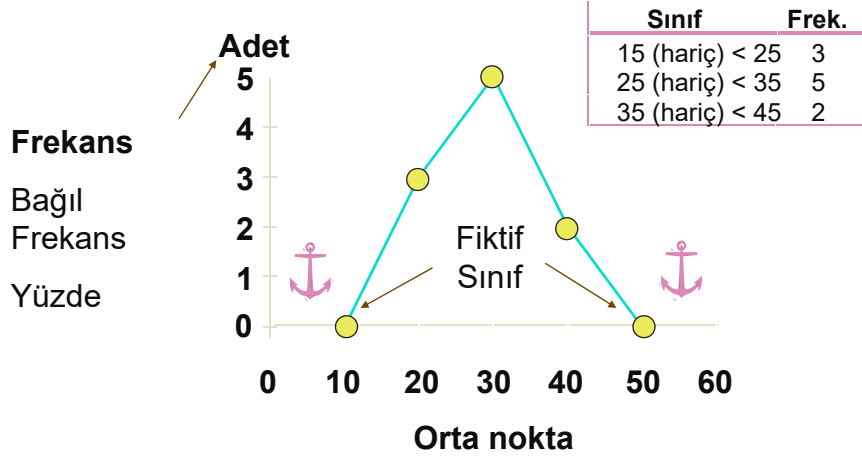
Birikimli Çizgi Grafiği

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI - DEU Ekonometri

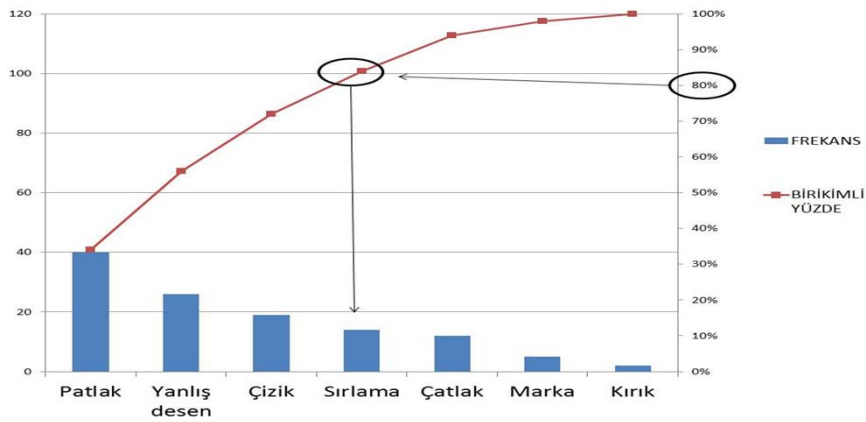
III. Frekans Poligonu

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

IV. Pareto Grafiği

Sıklık frekansına göre nitel verileri sıralayarak çizilen çubuk grafiğidir. Pareto diyagramı, bir tür kalite diyagramıdır. İtalyan ekonomist Wilfredo Pareto 1897 yılında geliştirmiştir. Ardından 1907 yılında Pareto'nun teorisine benzer bir teoriyi Amerikan iktisatçı M.C. Lorenz grafik olarak kullanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

V. Gövde-Yaprak Gösterimi

(Stem and Leaf Diagram)

- Her Gözlem Gövde ve Yaprak Değerlerine Ayrıştırılır
- Kalitatif veri detaylarını kolayca görmeye yarar.
  - Gövde Değeri Sınıfı Belirler
  - Yaprak Değeri Frekansı Belirler (Adet)

METOD

1. Sıralanmış veriye ait ortak ilk rakamlar gövdeyi kalan rakamları yaprağı oluşturur.
2. Gövde verileri küçükten büyüğe aynı sütunda gösterilir.
3. Her gövde için, yaprakları listelenir.

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Gövde-Yaprak Gösterimi Örneği

Küçükten büyüğe sıralı veriler

12, 13, 17, 21, 24, 24, 26, 27, 27, 30, 32, 35, 37, 38, 41, 43, 44, 46, 53, 58

- Ondalık Rakamlar gövde için kullanılır.

■ 12 gösterimi

■ 35 gösterimi

Stem	Leaf
1	2
3	5

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Gövde-Yaprak Gösterimi Örneği (devam...)

Sıralı dizide veri:

12, 13, 17, 21, 24, 24, 26, 27, 28, 30, 32, 35, 37, 38, 41, 43, 44, 46, 53, 58

- Tamamlanmış Gövde-Yaprak Gösterimi

Gövde	Yaprak
1	2 3 7
2	1 4 4 6 7 8
3	0 2 5 7 8
4	1 3 4 6
5	3 8

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Gövde-Yaprak Gösterimi - Yuvarlama

- Yüzdeliğin gövde olarak kullanımı:
  - Yapraklardaki ondalık kısım yuvarlanır.

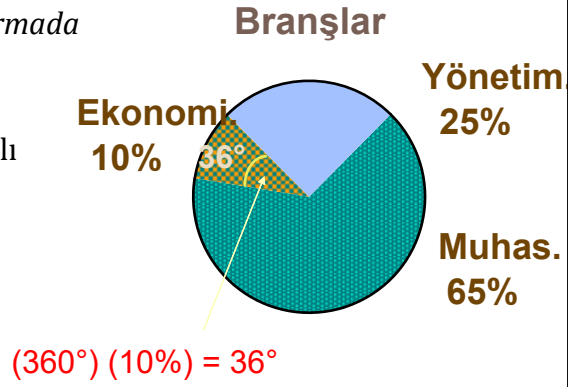
■ 613 would become	→	6	1
■ 776 would become	→	7	8
■ ...			
■ 1224 becomes	→	12	2

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

VI. Pasta Diyagramı

- 1. Bir bütünün parçalarını karşılaştırmada kullanılır
- 2. Bağıl farkları göstermek için kullanışlı
- 3. Açı Büyüklüğü
  - $(360^\circ)(\%)$

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Çift Değişkenli Sayısal Verilerin Grafik Gösterimi

- **1. İkili Diyagram**

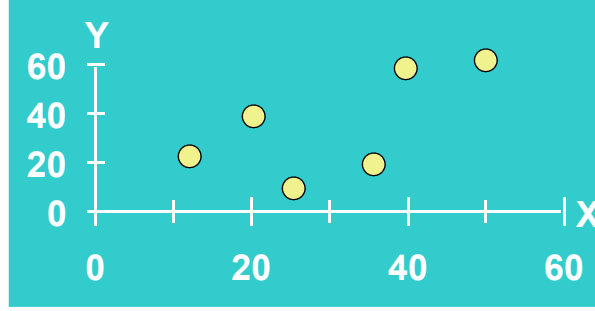
Bir arada çalışılan iki farklı şans değişkeninin oluşturduğu (X_i, Y_j) noktalarını gösterir
- **2. Zaman Serisi Plotu**

Sayısal veri serilerinin zamana karşı nasıl bir değişim gösterdiğini sergiler

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

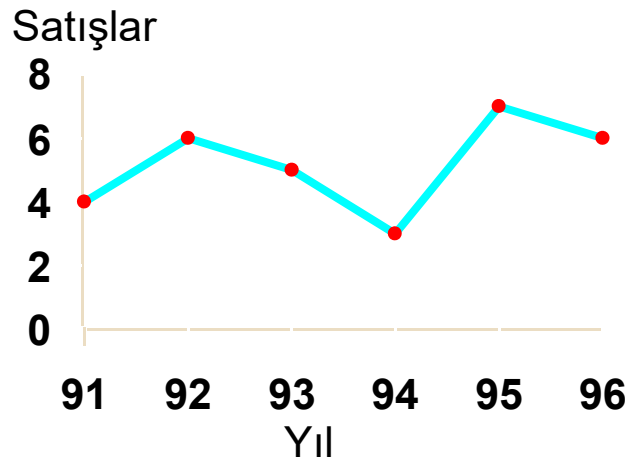
VII. İkili Diyagram (Serpilme Diyagramı)

- (X_i, Y_i) çiftlerinin oluşturduğu noktalar

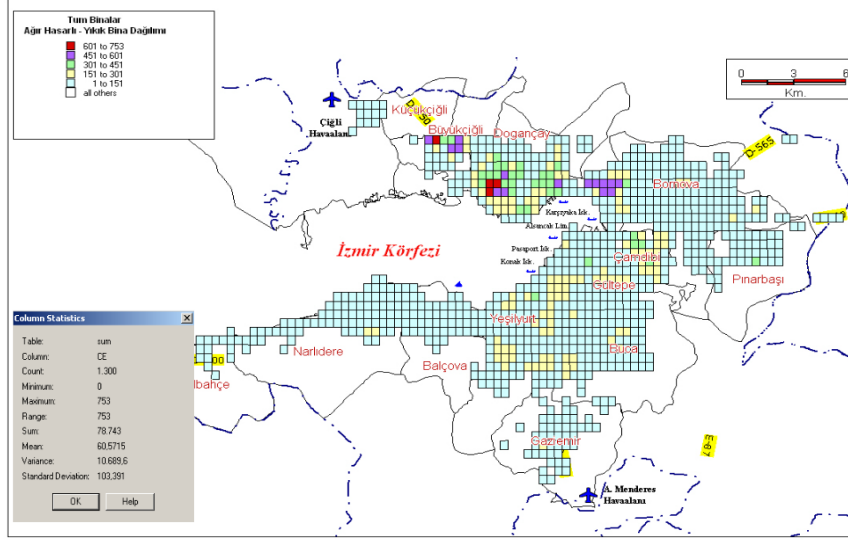
Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

VIII. Zaman Serisi Plotu

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

IX. Verilerin haritalar şeklinde sunumu - Tematik Haritalar

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Excel'de Histogram Grafiği Çizme

1 "Veri" Menüsü seçilir

2 Veri Analizi

3 Histogram Seçilir

Book1 - Microsoft Excel

Home Insert Page Layout Formulas Data Review View Add-Ins

Get External Data Refresh All Connections Properties Edit Links Connections Sort & Filter Filter Advanced Clear Reapply Text to Columns Remove Duplicates Data Tools Data Validation Consolidate What-If Analysis Group Ungroup Outline Analysis Data Analysis Solver

A1

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

A B C D E F G H I J K L M N

Data Analysis

Analysis Tools

- Correlation
- Covariance
- Descriptive Statistics
- Exponential Smoothing
- F-Test Two-Sample for Variances
- Fourier Analysis
- Histogram**
- Moving Average
- Random Number Generation
- Rank and Percentile

OK Cancel Help

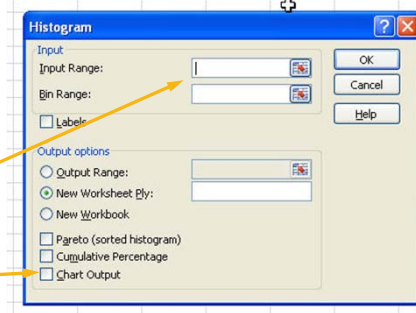
Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Excel'de Histogram Grafiği Çizme

(Devamı)

4

Veri girişi ve aralığı belirlenir.
Çıktı grafiği seçilir

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Verilerin Sunumundaki Hatalar

- 1. Gereksiz Tabloların Kullanımı
- 2. Verilerin Karşılaştırılmasında Temelde Uyumsuzluk
- 3. Dikey Eksenin Sıkıştırılması
- 4. Dikey Eksende Sıfır Noktasının Bulunmayışı

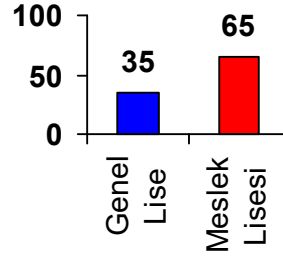

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Doğru Grafik Seçme – Örnek 1

AB Ülkelerinde Genel Lise Meslek Lisesi Oranları

■ Genel Lise ■ Meslek Lisesi

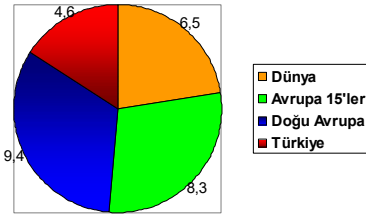
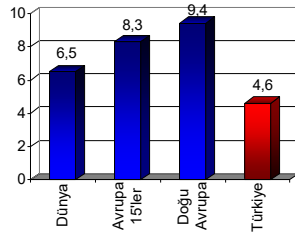

İkisi de olabilir. Birincisi daha uygun

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Doğru Grafik Seçme – Örnek 2

Ülkelere Göre Eğitim Süresi

Doğru

Yanlış

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

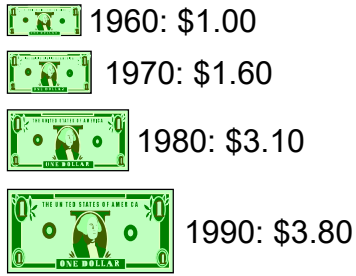

Doğru Grafik Seçme – Örnek 3

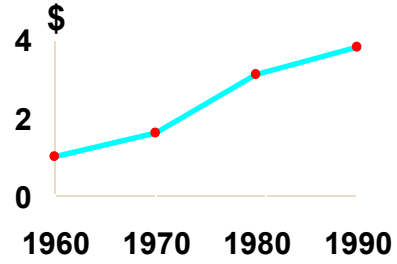
Kötü Sunum

Minimum Maaş

İyi Sunum

Minimum Maaş

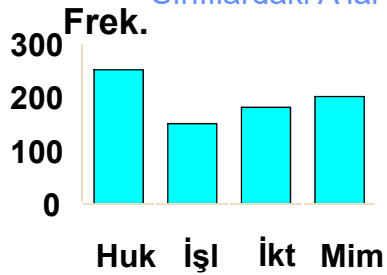
Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Temelde Uyumsuzluk

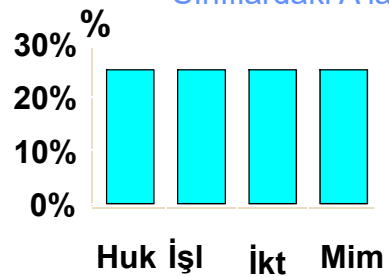
Kötü Sunum

Sınıflardaki A lar

İyi Sunum

Sınıflardaki A lar

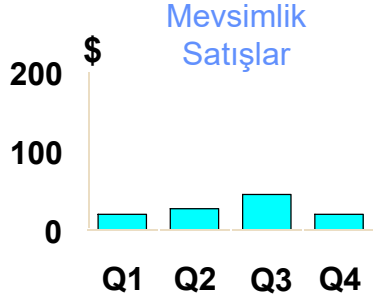

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

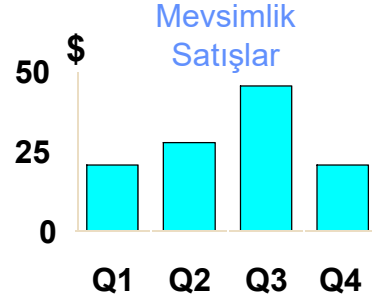
Dikey Eksenin Sıkıştırılması

Kötü Sunum

İyi Sunum

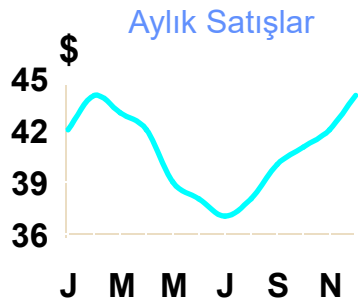

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

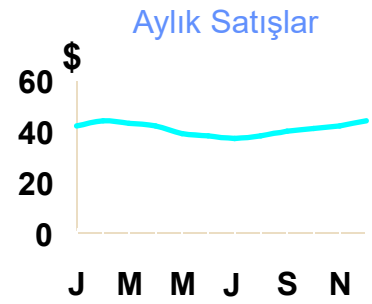
Dikey Eksende Sıfır Noktası Bulunmaması

Kötü Sunum

İyi Sunum

Prof. Dr. Mehmet AKSARAYLI – DEU Ekonometri

Bölüm Özeti

- Satır halindeki veriler karar vermede kullanımı uygun değildir. Aşağıdaki gibi bir organizasyon lazımdır.
  - ◆ Tablo ◆ Grafik
- Bu bölümde incelenen konular
  - Frekans Dağılımları, Histogram ve Frekans Poligonu
  - Çubuk, Çizgi ve Pasta Grafikleri
  - Gövde Yaprak Diyagramı
  - Zaman Serisi Grafiği ve Serpilme Diyagramı
  - İstatistiksel Haritalar (Tematik Haritalar)
  - Grafik ve tablo özetleme araçlarında yapılan yanlışlıklar...